

105738

8

III. 3981.

AZ

1905. ÉVI

JELENTÉSE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
AZ 1905. ÉVI JUNIUS 12-ÉN ERZSÉBETVÁROSON TARTANDÓ

XXI. RENDES KÖZGYÜLÉSRE

IRTA ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA:

SÁNDOR JÓZSEF

T. ALELNÖK-FŐTITKÁR.

KOLOZSVÁRT.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8

HUSZONEGYEDIK JELENTÉS.

AZ

1905. ÉVI

JELENTÉSE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ 1905. ÉVI JUNIUS 12-ÉN ERZSÉBETVÁROSON TARTANDÓ

XXI. RENDES KÖZGYÜLÉSRE

IRTA ÉS ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

SÁNDOR JÓZSEF

T. ÁELNÖK-FŐTITKÁR.

KOLOZSVÁRT.

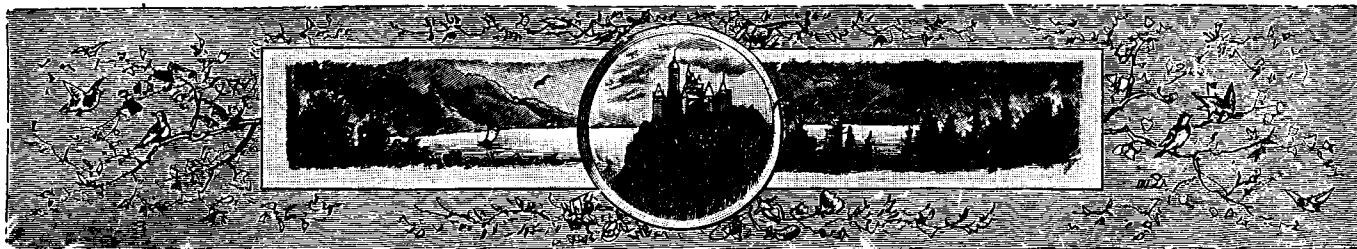
BCU Cluj / Ce105738 University Library Cluj

A)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ÖSSZEFOGLALÁS.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tisztelt Közgyűlés!

Mozgalmas éve volt az Emkének fennállása 21 ik esztendeje, **Bevezetés.** úgy az előfordult akcióknál, mint anyagi gyarapodásánál, de még inkább ama nagy személyi veszteségeknél fogva, melyek legjobb, legigazabb alapvető tagjai egész sorozatának kidőlése által érték. E mozgalmas évről jelentésünket az ismételtén kifejezett kívánsághoz képest: lehető rövidséggel, áttekinthetőleg az alábbiakban terjesztjük elő *

Az Emke alapvagyona ez idő szerint helyi és vidéki **Alapvagyon.** pénzüintézetekben 1,017.338 K 52 f, értékpapirokban 657.815 K 80 f, földbirtokban 564.124 K, épületekben 436.312 K 98 f, hagyatékokban 86.892 K 80 f, állami és községi kölcsönökben 113.812 K 44 f, várandóságokban 87.767 K 24 f, pénztárkészlet 6.119 K 45 f, felszerelések 6 299 K 91 f, együtt **2,976.483 K 14 f**, ehez hozzávéve a Miksa Zsuzsánna-féle 160.000 K-s hagyatékot, összesen **3,136.486 K 14 f**. Látható ezekből, hogy az értékek elhelyezése elég aránylagos, mi által az egyesület előreláthatólag minden oldalról fedezve van. A takarékbetétek apasztása az egyesület állandó törekvéseinek tárgya, úgy azonban, hogy ezáltal a kulturális cél a jövedelmeket illetőleg ne szenvedjen.

Az iménti törzsvagyomban, nem számítva a Miksa Zsuzsánna- **Gyarapodás.** féle hagyatékot, nem kevesebb mint **103.264 K 06 f** az újabb készpénz-gyűjtés, ez tehát a mult Közgyűlés óta a növekedés; oly tekintélyes összeg, a minő csak az egyesület első éveiben fordult elő, a mi az Emke iránt nem szünő édeklődés tanujele s bizonyítéka annak, hogy kétségtelenül a szervezet is megteszi a magáét.

Az Emke-segélyekre felhasználható járadék jövedelem a költség- **Évi jövedelem.** vetés szerint immár **167.904 K 43 f**, mely összeg a kulturális cél javára a jövőben akkor is biztosítva van, ha az Emke fejlődése ma megállana. a mi nem valószínű, sőt a tömegvonzást tekintve, a biztos fejlődés most már kétségtelen. A Részletezés 3-ik lapján kimutatjuk, hogyan emelkedett ez összeg az egyesület fennállása óta az első évi 2400 K ról fokról-fokra évi 167.904 K-ra s a nemzeti ügy érdekében nem lehet más kívánságunk, mint hogy a fejlődés így menjen előre és akkor az Emke minden hozzáfűződő várakozásnak közmegelegetésre képes lesz eleget tenni, míg ma lépről-lépésre csak anyagi ereje határáig terjeszkedhetik.

* Bővebben értesülhet az érdeklődő: nyomtatott Hivatalos Éresítőnk-ből, mely hónaponként jelenik meg s úgy az Igazgató-választmányi és Direktoriumi gyűlésekről, valamint a Fiókválasztmányok életéről s egyéb mozzanatokról is bőséges tudósításokat tartalmaz, a főtűkari Havijelentésekkel együtt, melyek az egyesület életének legkisebb mozzanatát is rendszeresen felölelik.

A 167.904 K 43 f évi jövedelemnek felhasználását a költségvetés szerint a következőkép javasoljuk: **Felhasználás.**

	Rendkívüli	Rendes	Összesen
1. Algyógyi gróf Kun Kocsárd székely földműves iskolára fordítatik — — — — —	—	45628	45628
2. Hat Emke iskolára — — — — —	314·70	7234·05	7548·75
3. Tíz kisdedővodára — — — — —	412·06	8826·50	9238·56
4. Emke-iskolák és óvodák vegyes kiadásaira — —	—	6159·70	6159·70
5. Iskolaépítési segélyekre — — — — —	—	—	34500
6. Nyolcz gyermekmenedékhelyre — — — — —	34500	700	700
7. Két szakiskola támogatására — — — — —	—	660	660
8. Tizenkilencz néptanítói jutalomra és egyszersmindenkorra szóló segélyre — — — — —	2484·24	801·30	3285·54
9. Népiskolákra átmeneti külső bevételek után —	—	400	400
10. Székely ipari segélyekre és ösztöndíjakra a Kovács Sándor-féle alapból — — — — —	4329·10	1443·03	5772·13
11. Huszonkét felekezeti iskolára és papi segélyre —	1200	1330	2530
12. Népkönyvtárak, népdaloskörök és ifjusági egyletek szervezésére — — — — —	—	5100	5100
13. Bizalmas segélyekre a rendelkezési alapból —	1743·12	—	1743·12
14. Vegyes segélyekre és kiadásokra — — — —	—	4973·79	4973·79
15. Kulturális alapok és Emke bérházalap növelésére közgyűlési határozatok értelmében — — — —	—	4072·37	4072·37
16. Bérházak fenntartási költségei — — — — —	—	10469·01	10469·01
17. Dologi kiadások — — — — —	—	6650	6650
18. Kezelési költségek személyi kiadásai — — — —	—	11635	11635
19. Tagdíj behajtásokért és új tagok gyűjtéseért —	2200	—	2200
20. Egyesületi szolgálattételei — — — — —	—	1060	1060
21. Újabb segélyekre év végéig rendelkezésre áll —	3578·46	—	3578·46
Összesen — —	50761·68	117142·75	167904·43

Ez összefoglalás szétbontása tételenként megtalálható a Részletezés 10—14. lapján s kitészik a fenti összefoglalásból, hogy az Emke évi jövedelmének átlag egy harmadát szakiskolákra, másik harmadát népiskolákra és kisdedővodákra, utolsó harmadát pedig vegyes segélyekre adja s csak egy kis töredék az, a mi adminisztrációjára fordítatik, a miről külön lesz szó.

Szakiskolák fenntartása és illetve támogatása címen 52.017 K **Szakiskolák.** van költségvetésünkben, melyből 45.628 K az algyógyi székely földműves iskolára, 6389 K pedig egyéb szakiskolai segélyekre, ipari és más ösztöndíjakra van felvéve. Végrendelet kötelezvé a székely földműves iskoláról külön is megemlékezni, kiemeljük, hogy ez iskola mult évi szept. 18-án tartotta 25-ik félévi vizsgáját, mellyel az intézet összes építkezései is befejeztettek s az intézmény mintegy bokrétaünnepet ült. Az Emke ellenőrző-bizottsága előtt ez alkalommal vizsgára állt 50 rendes székely növendék, továbbá 19 árva, a kik a Háromszékvármegyei fiu árva és szeretetházból hozattak az intézetbe. A folyó 1905. téli félévi vizsga viszont febr. 25-én volt, mely alkalommal vizsgára állott 13 első- és 35 másodéves, összesen 48 növendék. Az intézet fennállása óta több mint 200-an végeztek, a kik többnyire mind birtokos gazdánál nyertek elhelyezést s alig egy pár van, a ki ott-hon gazdálkodik. A gazdák meg vannak elégedve alkalmazottaikkal: az iskola tehát a székely-kérdés megoldásának nem kicsinyelhető tényezője. Az alapítványi birtok területe 1755 kat. hoid, melyből 44·5% erdő, 27·9% legelő, 19·5% szántó, 6·4% rét, szőlő, kert és 1·7% terméketlen. Van a birtokon jelenleg, a kir. földművelésügyi miniszter által szerződés szerűleg ujonnan építve, vagy átalakítva: 112 gazdasági és más épület. Az idén az iskola csig-mói erdejében az Emke által átengedett területen épülni kezdett a magyar állami vasművek tüdőbeteg-sanatoriuma, mely az iskola terményeinek egyik legbiztosabb fogyasztója lesz. Egyéb szakiskolai segélyeink közül megemlítjük a szobrászati, festészeti, iparmű-

vészeti 12 ösztöndíjat, melyet székely ifjaknak adunk a Kovács Sándor alaphól, a Simó Gábornak adott 500 K ösztöndíjat, a magyar hegedűipar technikai tökéletesítésének külföldi tanulmányozása céljából, s más ipari segélyeket. Vida Ilona romániai magyar színésznő az Emke ösztöndíjával az idén befejezte a Rákosi Szidi sziniiskoláját.

Népiskolák czimén 49.267 K 70 f van felvéve a költségvetésbe; **Népiskolák.**
ebből 34.500 K új iskolaépítési segély, 14.767 K 70 f régi iskolák járadéka, iskolaépületekbe fektetett tőke helyreállítása és jutalom. A fenti összegben államosítandó iskolák építésére van felvéve: Gyergyóbékásra (Csikmegye) 4.500, Marosszentkirályra (Alsó Fehérm.) 1.000, Ozdra (Alsó Fehérm.) 12.000, Ördögkútra (Szilágym.) 5.000, Vajdakamarásra (Kolozm.) 12.000 K; Ördögkútnak másik 5.000 és Vajdakamarásnak 6 000, együtt 11.000 K a jövő évre van előjegyezve. Sajnos, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter már kész Emke-iskoláink államosítását megtagadta, holott az államosítás reményében indítottuk meg az iskolaépítő akciót, ohajtván, hogy lekötött tőkeink állami megváltás útján, illetve járadék-segélyeink ezáltal is felszabaduljanak s újabb elhagyatott pontok felkarolásához siethessünk. Most már ingyen szándékozunk iskola- és óvóépületeinket, telkeinket és felszereléseinket az államnak — használati joggal — átadni, csak hogy a visszatérő járadékok által lekötött akcióképességünk helyreálljon. A kolozsmegyei Magyarókerék Emke-iskolája átvételét a miniszter ilyen feltételekkel már elrendelte s az átadás most van folyamatban. Az ez épületeknek megfelelő tőkék helyreállításáról másképp gondoskodunk. Iskolaépítési segélyt adtunk különben a fentiekén kívül az építési akció megindítása óta még: Magyarlétára (Torda-Aranyosm.) 5 000, Dobokára (Szolnok Dobokam.) 2.140, Mezöménésre (Maros Tordam.) 2.000, Benedekfalvára (Szilágym.), Marosszentkirályra (Alsó-Fehérm.), Mezőfelére (Maros Tordam.), Szépkényereszentmártonra és Vizszilvára (mindkettő Szolnok-Dobokam.) 1000—1000, Csikverebesre (Csikm.) 400 és Nagyrápoltra (Hunyadm.) 300, együtt 14.840. összesen a fentivel 49.340, illetve 60.340 K-át. Iskoláinkba behoztuk az állami fizetési mértéket és eljárást, a mint hogy gondnokságainkra nézve is az áll. szabályok az irányadók. Több község ügyét, hová az egyesület ereje elégtelen volt elérni, az állam figyelmébe ajánlottuk. Külön terhes feladat az egyesületi iskolák fentartása és adminisztrációja. Évzáró vizsgák alkalmával nemcsak saját iskoláinkat láttuk el jutalomkönyvekkel, de másokat is. A szent-istváni Nemes János 4.000 K kamatját jutalomként jövőre a Kolozs-vár monostori áll. és kath. népiskolák tanulói közt egyenletesen fogjuk megosztani.

Tíz kisdédóvodára és nyolcz gyermekmenedékhelyre évi **Kisdédóvodák és gyermekmenedékhelyek.**
9.938 K 56 f rendes járadék, továbbá az iskolák és óvodák 6.159 K 70 f vegyes kiadásainak szinte fele szerepel költségvetésünkben. Az óvónők fizetését és lakbérét is egészen az államéhoz hasonlóan rendeztük. Besztercei óvónk államosítása nem sikerülvén, így a tervelt új építkezést is egyelőre abbahagytuk. Az ördögkúti kisdédóvoda, ha az Emke által nyújtandó 10 000 K-ával ott iskola- és óvoda-épület emeltetik. államosítás útján megszűnik. Viszont a vajdahunyadi kisdédóvodának más telekre és épületbe áthelyezése ügyében az egyesület tárgyalt a kir. pénzügyminiszterrel, mint hogy kincstári épületben vagyunk Óvodáinkhoz — sajnos — legtöbb helyt majdnem semmivel sem járul az érdekelt magyarság, úgy hogy fentartásuk kizárólag a központ terhére esik.

Egyházi járadék-segélyeink: 22 helyre, illetve címen 2.530 K., **Egyházi segélyek.**
ebből 1 330 K-a ref. egyházzal szemben szerződéses segély. Utóbbira vonatkozólag, melynek fizetési kötelezettsége még 15 évig tart, egy megváltási összegben való kiegyezésről gondolkozik a Választmány, hogy így erőnk itt is felszabadulván. iskolák és óvodák létesítésére fordíthatjuk. Miután az egyesület templom-építési segélyt elvileg nem ad, mert alappal nem rendelkezik: az idén megkezdtük egy kis templomépítési segély alapnak is létrehozatalát, egyelőre az E. M. K. E. számlái 2%-ának levonásából s kívánatos volt, hogy ez alapunk is mielőbb figyelemreméltó összeggé szaporodjék.

A vegyes segélyek sorából, azért az erkölcsi jelentőségért, mely a tényhez fűződik s nem az anyagi szempont miatt, itt is kiemeljük azokat **Vegyes segélyek.**
a néptanítói jutalmakat, melyeket az E. M. K. E. exponált ponton való hosszas és sikeres működésért rendszeresen ad. A múlt Közgyűlés által a Gyertyánffy, Eötvös alap, Jókai, budapesti Nemzeti kaszinói és E. M. K. E. jutalmakban részesítették: Bartha Géza székely-földvári, Benedek Mihály segesvári, Csegezy Elek aranyos-

rákosi, Csulak Lajos brassói, Elek Gyula kolozsvári, Gáspár Ármin borgó-prundi Nagy Endre válaszuti és Sára András brassói áll. tanítók, részben igazgatók, kik közül Csegezy Eleknek negyven évig egyazon helyen való kitartó szolgálataért a Közgyűlés színen adta át Nagy Károly ref. theol. tanár, E. M. K. E.-jegyző a 200 K-ás jutalmat, beszéd kíséretében, mely a Részletezés 48-ik lapján található. Népdalokör sikeres vezető-seért jutalmakat kaptak: Bereczky Farkas óradnai, Gabriélisz József nagysajói, Józsa Márton zselyki, Valentin Endre zselyki, Székely Lehel óradnai és Zsigmond Albert taci áll. tanítók 50—50 K-át, Huber Viktor nyéni áll. tanító 25 K-t Rendszeres néptanítói jutalom egyesületünknel a mezőkövesdi ref. tanító számára az özv. Mohayné-féle e célra tett alapítványból 30 K. Sürgönyileg, illetve átiratilag üdvözölte az egyesület Bartha Gyula ákosfalvi és Benedek Mihály segesvári áll. tanítókat, 30, illetve 25 éves szolgálatuk alkalmából. A folyó évi közgyűlési jutalmakra 46 pályázat érkezett be s a Választmány kimondta, hogy egyelőre csak a 20 éven felüli szolgálattal bíró pályázókat veheti figyelembe, számbavéve ugy a tanügyi, mint társadalmi működést és hogy lehetőleg a díj a különböző vidékek közt megoszoljék. Gyertyánffy István kir. tanácsos, ny. áll. Paedagogiumi igazgató, a ki az Eötvös-alapnál már korábban 100 K E. M. K. E. jutalomnak megfelelő tőkét tett le, újabban az E. M. K. E.-nél is 3000 K-át tett le ily célra, a minek kamatát különben 1896. óta rendszeren beküldötte és kiosztottuk. A kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a Péter Eszter féle 4000 K-ás alap $\frac{2}{3}$ -öd részében ily célra 62 K 80 f-t bocsátott rendelkezésünkre. Egyéb tekintetben utalunk a részletekre.

Az Emke népkönyvtárainak száma jelenleg 181; a dalosköröké 112 és az ifjusági egyesületeké 40. összesen 333. **Népkönyvtárak, népdaloskörök és ifjusági egyesületek.** Ezek közül az egyesületi évben állított fel új népkönyvtár a következő községekben: Ákosfalva, Alpestes, Lukailenczfalva, Pipe, Rákosd, Oláhláposbánya, Sóvárad. Egyenként 120 kötet könyvkiegészítésben részesültek: Bánffyhunad, Bede, Berekeresztur, Borgóprund, Derzs, Halmágy, Köhalom, Küküllőszéplak, Magyarsáros, Mikefalva, Páké, Palotailva, Ördögkeresztur, Szucsák, Ürmös Emke-népkönyvtárai; nagyobb könyvadományban részesült a tordai iparosok önképző-egylete és még két olvasóköri Udalo-körök alakultak: Ákosfalva, Dombos, Egeres, Lukailenczfalva, Márkosfalva, Oláhláposbánya, Pipe, Rákosd, Sóvárad és Szászdányán községekben. Új Emke ifjusági-egyesületek jöttek létre: Ákosfalva, Bodonkut, Buzaháza, Deményháza, Derzs, Étfalvazoltán, Lukailenczfalva, Rákosd és Sóvárad községekben. A kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a Muzeumok és könyvtárak orsz. bizottsága útján 1905 re is 3600 K népkönyvtári segílyt engedélyezett. Népdaloköreink, népkönyvtáraink és olvasóegyesületeink mind megannyi kis kulturális intézmények, melyek Márczius 15-iki, Szent-István napi és más ünnepeket rendeznek, részt vesznek a templomi istentiszteleteken és más közalkalmakkor, jótékony célra — szegény iskolásgyermek, karácsonyfa, templomi orgona vagy harang-alap javára — vagy saját javukra rendeznek hangversenyeket, dalestélyeket, színelőadásokat, batyusbálokat, nemzeti és zászlószentelő ünnepeket, mindannyiszor tánczvizsgálommal összekötve s a község és sokszor a vidék lakosságát is egyesítve. Némelyik rendes műkedvelő-társulatot is alakított s színpaddal és kellékekkel is rendelkezik. Nem lehet kiszámítani e kis szervezetek hazafias és közművelődési fontosságát.

Az idén sajtó alá adtuk „A magyar közművelődés két bajnoka“ cz. alatt Réthi Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelőnek, gróf Kun Kocsárd és Szathmáry György felett tartott emlékeztéseit, azzal a jelzővel, hogy az egyik „a főúr“, a másik „az értelmi munka embere.“ Réthi Lajos, közel negyven éves tanügyi munkásságával, kapocs volt a hunyadvármegyei két nagy férfi között s ő is mutatta be először Szathmáry Györgyöt gróf Kun Kocsárdnak. A munka a két férfi arczképével ezer példányban osztatik szét az iskolák és népkönyvtárak között. Dr. Ajtay József „A magyarság fejlődése az utolsó kétszáz év alatt“ cz. művét 500 példányban terjesztettük el a népközött. Sebestyén Ede „A román nemzetiségi politika alapjai“ cz. munkája tanulmányozásához 500 K segílyben részesült. Gr. Kún István költeményeiből egy kötetet szándékozván sajtó alá bocsátani az Erdélyi Irodalmi-Társaság, a kiadási költségekhez 200 K-ával járultunk hozzá. Balogh Pál

Kiadványok.

„Erdély fajnépei és a székelykérdés“, valamint „Fajnépeségi viszonyaink az erdélyirészek körül“ cz. kiadványainkkal, melyeket mult év végén küldöttünk szét a sajtónak és a közintézeteknek, valamint a dr. J a n c s ó Benedek-féle forrásmunkákkal s más művekkel is több esetben szolgáltunk olyanoknak, kik a nemzetiségi kérdés irodalmi feldolgozásával foglalkoznak. K u s z k ó István indítványát, hogy J ó k a i Mór műveinek népies kiadási jogát a kormány szerezzze meg, pártolólág tettük át a Muzeumok es könyvtárak orsz bizottságához, mint illetékes tényezőhöz. Kiadványok es sajtóvállalatok számára egyesületünk, szervezete, történetére, vagyonára es alkotásaira vonatkozólag számos esetben szolgáltunk felvilágosítólag az idén is, így pl. a B r o c k h a u s féle lexikon pótkötete számára is. Viszont több szerző küldötte meg művét a népkönyvtárak számára több kötetben is.

A mult évi Közgyűlés határozata értelmében Ö Felségéhez a királyhoz II. R á k ó c z i Ferencz es a bujdosók hamvai hazahozataláért a hó- **Hazafias emlékek.** doló sürgöny még a Közgyűlésből elküldetvén, nemsokára kiállított a B a r c s a y Domokos közgyűlési indítványa szerinti üdvözet, illetve kérés is gróf T i s z a István miniszterelnökhöz es T h a l y Kálmánhoz, a ki a Rákóczi-eszmét egy életen át képviselte: — az egyesület azon óhajta sa kifejezésével, hogy ne csak a nagy fejedelem, hanem Z r i n y i Ilona, T h ö k ö l y Imre fejedelem, gróf B e r c s é n y i Miklós stb. hamvai is lehetőleg Erdély érintésével — hazahozaltassanak. Azóta e tárgyban is kedvező választ kaptunk s egyesületünk védelme alatt alakulva ezelőtt 15 évvel, 1890. május 4-én a vezérlő fejedelem es a bujdosók hamvai hazahozatala tárgyában az első Rákóczi-bizottság: a legmagasabb királyi akarat megnyilvánulása immár törekvésünk nagy elégtételére szolgál. Egyedül Z á g o n i Mikes Kelemen hamvait nem találják, bár egyesületünk a Közgyűlés után megkereste a Z á g o n i Mikes emlék bizottságot is, e tárgyban mozgalom indítására. E bizottság jelenleg a szülőközségben emelendő emlékre 9 500 koronával rendelkezik s kívánatos, hogy a mennyiben a hamvak tényleg meg nem találhatók, a bazaszállítási mozgalom is az emlékéhez kapcsoltsassék. A továbbiakban az idén a K ö r ö s i C s o m a Sándor szülőközségében felállítandó emlék ügyében fejtettünk ki nagyobb akciót, K ö r ö s községének látképével kibocsátván 6000 gyűjtőívet, a melyekre eddig 2.787 K 12 f érkezett s mintegy 1000 K van a körösi Emkeolvasóegylet, mint gyűjtőbizottság kezelése alatt is. A központhoz érkezett összeghez járult többek közt: a S á n d o r József főtitkár 1904. július 7-én Kovásznán tartott felolvasása 464 K-val, a Sepsiszentgyörgyi ref. Mikó-collegium gyűjtése növendékei között 322 K 6 f-rel, Háromszékmegyei takarékpénztár es Ungvár városa 100—100 K-val, Nagyenyedi kiségitő takp. 60 K-ával, Kolozsvár es Zenta 50—50 K-val stb. A sepsiszentgyörgyi ref. Mikó-collegium növendékei K ö r ö s i C s o m a Sándor önképzőkört létesítvén, ennek megnyitó ünnepe alkalmára az Emke utján szerezte be a tanoda a nagy tudós olajképét, melyet S z á s z István Emke-ösztöndijas festőnövendék készített a Magy. Tud. Akadémiában levő eredeti metszet után. Gróf K u n Kocsárd sikerült mellszobor mintázatát készítette el az idén H o r v á t h Géza Emke-ösztöndijas szobrász-növendék, mely gypsmintázat egyelőre az Emke főtitkári hivatalában helyeztetett el. Az algyógyi székely földműves iskola eddig 316 K 77 f-rel rendelkezik a szoborra s az összeget előadások, hangversenyek stb. rendezése által szaporítja. A Jókai-szobor alaphoz 100 koronával járult az egyesület.

Az egyesület, mint elsősorban kulturális intézet, Alapszabályai értelmében csak másodsorban es mellékesen, inkább felderítőleg es **Közgazdaság.** tanácsadólag, utbaigazítólag foglalkozik közgazdasági kérdésekkel, melyek megoldása az illetékes tényezők, az állam es hivatott pénzüintézetek, vállalatok feladata. Jelentékeny lépés volt az idén az Emke részéről a kisbirtokos osztály hitelviszonyai javítása tárgyában ama terjedelmes emlékiratnak a Kisbirtokosok Orsz. Földhitelintézetéhez felterjesztése, melyet dr. B o d o r Antal nagy tanulmány alapján es beható részletességgel dolgozott fel s melynek eredménye lett, hogy míg a nevezett intézet az emlékirat szerkesztőjét egyfelől Budapesten, a központban alkalmazta az erdélyi ügyekre nézve, addig másfelől Kolozsvárt is egy képviselőt felállítását mondotta ki, a Székelyföldi marosvásárhelyi képviselőség után, melynek élén Cs. S á n d o r Kálmán választmányi tagunk áll s melynek akciójára, úgy mint a központéra, köriratilag hívtuk fel fiókjaink es tagjaink figyelmét, amellet, hogy a bank akciójának „Népszerű ismertetés“-éből is ezer példányt a népkönyvtárak közt szétosztottunk. A kolozsvári képviselőség szervezésére nézve

tanácsal és utbaigazítással szolgáltunk. Részben az egyesületünk által gyűjtött adatok alapján s illetve annak is felhasználásával Udvarhelyvármegye hitelviszonyait ismertette Barabás Endre kolozsvári áll. tanítóképezdei tanár a budapesti Magyar Közgazdasági Társaság 1904 október 27 tartott felolvasó ülésén, mely alkalommal az erdélyi hitelviszonyok tárgyalásában egyesületünk képviselője is részt vett. Kinek felszólalása az iménti felolvasással együtt megjelent a nevezett társaság kiadványaiban. A Telepítő és parcellázó bank folyó évi április 16-án Kolozsvárt tartott erdélyrészi szervezkedő gyűlésében, melyen több tag által voltunk képviselve, elfogadásra talált egyesületünk amaz álláspontja, hogy elsősorban ugyan a történelmi középbirtok megmentésére kell törekednünk, miután azonban eladandó birtok mindig lesz, helyes az, hogy szemben a szász és oláh nemzetiségi pénzintézetekkel, magyar kézen levő pénz igyekezzék a telepítést és parcellázást a szükség és körülmények szerint ellensúlyozni, s e célból a bank mellé tanácsadó közegül erdélyrészi urakból egy állandó bizottság szervezendő. Előfordult konkrét esetben az Orsz. Központi Hitelszövetkezet jóállása mellett egy exponált helyen működő hitelszövetkezetet 8 000 K segélylyel támogattunk. Gazdasági és munkás cselédek elhelyezése ügyében az anyaállamból az idén is többször kaptunk megkeresést, melyekre mindannyiszor megfelelőleg válaszoltunk. Mint nem kicsinylendő mozzanatot emeljük ki itt azt is, hogy az E. G. E.-vel és más gazdasági testületekkel karöltve, a m. kir. földművelésügyi miniszteri rendelettel szemben az u. n. erdélyi fajta fehér szarvasmarha tenyésztése mellett foglaltunk állást, mely törekvés az erdélyi gazdasági viszonyok előnyére kellő sikert is aratott. Támogattuk a Dmke kérését a Pancsova melletti Dunaöble ármentesítése betelepítése tárgyában a kir. földművelésügyi miniszternél. Dr. Gidófalvy István indítványára a Közgyűlés előtt a Választmány kimondta, Páris Frigyesnek a „Szervezett magyar társadalom“ ügyében tett javaslatai behatóbb tanulmányozását és az azokkal való foglalkozást. Népkönyvtáraink útján a gazdasági olvasmányokat bőségesen terjesztettük.

A honi ipar tárgyában is Alapszabályszerű feladatunknak megfelelőleg, mely kizárja a koczkázatos vállalatokba való befektetést, **Honiipar.** folytattuk azt a társadalmi propagandát, melyre külön vámtérület mellett is ép oly szükség lesz, mint jelenleg s mely nyomunkon immár nemcsak a többi közművelődési egyesületek hasonló eljárására, hanem különösen az Orsz. Védő egyesület és az Orsz. Gyáripari szövetség megalakulására is vezetett. E propagandának csak egyik ága az Emke-iparcikkek forgalomba hozatala, melylyel mintegy patenst adunk külföldi (osztrák) behozatallal szemben szerződő egyes iparcikkeknek, a mit külföldi mintára, első sorban a Schulverein példájára vezettünk be s melylyel is irányt adtunk más erkölcsi testületeknek is. Csak szükség, hogy a gyárvizsgálat minden oldalról oly lelkiismeretesen történjék, a mint ezt az Emke teszi s a mint a nagy közművelődési egyesületek f. évi márcz. 22 én Budapesten tartott értekezlete ezt el is határozta. Mióta az akciózt megkezdettük fillérekben befolyt az egyes cikkek után: temesvári Emke-gyűjtő 26.324 K 25 f., budapesti Unió rizskeményítő 6.317 K. 11 f., Rigler-féle Emke-levélpapír és írópapír 4.839 K. 68 f., Flora gyertya és szappan 1.257 K. 74 f., budapesti Schwarz-féle első jaquard-szövő 1.117 K 69 f., Ujpesti Magyar pamut ipar Emke-vászon 690 K. 10 f., budapesti Halász-féle szivarka-hüvely 610 K 14 f., nagyváradai Berkes-féle irodai padló- és parkett fényezőmáz 604 K 47 f., budapesti Hochsinger Emke-ténta és pecsétviasz 423 K 42 f., kisebb iparcikkek 299 K 34 f., összesen 42.483 K 94 f. Ez tehát megfelelő külföldi behozatal kiszorításának a fokmérője, csak ne lankadjon a társadalom. A temesvári gyűjtőgyárról terjesztett álbírek, hogy részvénytárcsái idegen kezekbe kerültek volna, megfelelő vizsgálatunk után alaptalanoknak bizonyultak. A gyárat, azon kívül, hogy a kir. kereskedelmi miniszter gépegéjében részesítette, az a kitüntetés érte, hogy az Orsz. Ipar-egyesület, Kossuth Lajos egyesülete, uttorő munkájáért az Ezüst-diszérem odaitélésében részesítette. Egykori 100 munkása ma 500 munkásra emelkedett. A honiipari propaganda másik fele az a sok iparművészeti ösztöndíj és ipartanoncz-iskolai segély, melyekkel a valódi alapot, az iparos szakképzést és izlést akarjuk előmozdítani; továbbá a szakadatlan összeköttetés és közlekedés a közönséggel, mely czimtarakat, utbaigazításokat, felvilágosításokat kér, sőt az idén még Dunántulról jött megkeresésekre is nem egy esetben iparostanoncz elhelyezését is eszközöltük. A gazdasági tudósítók orsz. kongresszusa hasonló rendelkezésre állást határozván el, erdélyi tagjainak jegyzékét beszereztük és közöltük a fiókokkal. Megkerestük az erdélyi kereskedelmi és iparkamarákat, hogy területükön a külföldi mun-

kásoknak honiakkal kicserélésére használnak, a mire nézve kedvező választ is kaptunk. A kolozsvári Nemzeti színház építésénél kértük a kolozsvári iparnak kellő figyelemben részesítését, a mi meg is történt. Az Orsz. Védő-egyesülettel való érintkezésünk egyik eredménye, hogy a honiipari cikkek elbírálására egy szabályzatot dolgozott ki, mely ma már normálul szolgál más testületeknél is. Utánzásra méltó példát adott Igazgató választmányi tagjaink közül a tanév elején Deák Lajos kir. tanácsos, Maros-Tordavármegyei tanfelügyelő, a ki elrendelte iskolai gondnokságainál a honiipari cikkek használatát. Az Első magyar jacquard-szövőgyár Budapesten múlt évi okt. 2-án fennállásának negyedszázados örömnepét ülvén, ez alkalomból Igazgató választmányunk Schwarcz Lajos tulajdonost sürgönyileg üdvözölte. Ellenben számos újabb kérelmezőt elutasítottunk.

A tagok száma 78 örökös, 2064 alapító, 6535 régi rendes, 1859 új Alapszabályok szerinti rendes, 1672 pártoló, együtt 12.208. Szaporodás: az alapítóknál 8, belépés és ciklusujítás révén a rendeseknél 1227, pártolóknál 208. Ez egyesületi évben újonnan felvett alapítók tagsági kötelezettségének összege 7000, a ciklust ujitott régi rendes tagoké 5000, az új ciklusbeli rendeseké 700, a pártolóké 500, együtt 13.200 K. Az édeklődés tehát megvan, bár folyton újabb és újabb egyesületek osztják meg a társadalom erejét. Az új tagok jegyzékét a részletezésben közöljük. Új alapítókul beléptek: „Néhai özv. sófalvi Fülöp Ferenczné-sz. László Terézia emlékalapítvány“ czimén özv. Szlavkay Pálné-sz. sófalvi Fülöp Terézia, Villány 2000 K-val; Kovrig Tivadar kir. műszaki tanácsos, Budapest — felajánlott tiszteletdíját átengedvén az egyesületnek — 400 K-val; Gajzágó Ferencz ny. kir. ítélőtáblai bíró, Kolozsvár 200 K-val, Molnár Albert polgári iskolai tanár, Besztercze 200 K-val; ez Összefoglalás kinyomtatása rendjén jelentette be alapítóknak dr. Zakariás János orsz. képviselő: dr. Bene István, Bráza Zoltán. Dr. Ferenczi Géza, Sümegi Vilmos orsz. képviselőket és önmagát mint gyűjtő 200 - 200 K-val. Az alapítók között gróf Apponyi Albert az Emke örökös tiszteletbeli tagja, a ki évi 200 K-t ajánlott fel, a míg el, a 12 ik évi 200 K-t, Karczag város pedig a 11 ik évi 200 K-t fizette be.

Tagjaink.

Mint minden évben, úgy ez egyesületi évben is számos adomány érkezett az Emke pénztárába, melyek közül mint érdekesebbek Adományok kiemelendők: Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár régi alapító tag, ez évben újólág 100 K; Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete 100 K; Bajai takarékpénztár rendes tagságán felül ez évben az évi 40 K-s részletekből 80 K; debreczeni „István“ gőzmalom 25 K; Öcsöd község régi alapító tag, Antalffy Lajos ny. ezredes, Budapest negyed évenkénti 4 K-s részletekben, Polya Antal kolozsvári egyetemi köri elnök, gróf Kúun Géza temetése alkalmából, koszoru megváltás czimén és a „Pester Lloyd“ kiadóhivatala Finger és fia budapesti czég részéről 20 - 20 K; Verespataki m. kir. Bányauzemvezetőség 1904. évi bányalátogatási díjakban 13 K; Szondy Mátyás kir. törvényszéki bíró gyűjtése Zombor 12 K; Nagykörösi községi takarékpénztár, Hódmezővásárhelyi Népbank. Hódmezővásárhelyi takarékpénztár, Hódmezővásárhelyi központi takarékpénztár, Tállyai Népbank mint szövetkezet, Kiss Ernő vaskereskedő tanudijában Budapest és Boér Károly kir. erdősz. Karlobago „egy el nem fogadott főorvosi honorárium“ czimén 10—10 K; Maurer Emil a debreceni mezőrendőri kapitányi hivatal utján 6 K 60 f., aradi kir. járásbíró „egy megszüntetett szerecsesjáték kihágási ügyben elkobzott és felek által az Emkének felajánlott összegben“ 6 K 20 f. A fenti bankok, községek és vállalatok rendszeren minden évben ismétlik adományaikat.

Pénztárvizsgálatot, a számvizsgálattal kapcsolatosan f. 1905. április 10-én ejtett meg a báró Bánffy Ernő nagybirtokos, elnök, dr. Sárkány Lajos ref. főgymn. tanár, ref. egyházkerületi tanügyi előadó és Gyárfás Benedek jószágigazgató tagokból álló számvizsgáló bizottság, mely alkalommal az összes vagyona vonatkozó vizsgálat mindent rendben talált s ennek alapján Merza Lajos kir. tanácsos, főpénztárosnak és Szekula Ákos ellenőrnek a felmentés megadását javasolják.

Pénztárvizsgálat.

Az Emke-palota bérlete, melyet a M. Á. V. kolozsvári üzletvezetőségével 15 évre kötöttünk, jövő 1906. évi október 1-ére lejár. Ennek alapján a vasut megkeresett, hogy a bérlet tárgyában nyilatkozzunk.

Emke-palota.

Mi elsősorban megvételre ajánlottuk fel a házat 340.000 K-ért, mennyire a ház és telek szakértőileg becsültetett: ellenkező esetben a 124 lakrészből álló épületért jövőre 27.500 K lakbért kértünk, mert az adózás beálltával, mely már két éve megtörtént, befektetett tőkéink után csak így biztosíthatunk 4-5% ot, a mennyit a pénzügyvezetektől nyugalmasan kapunk. A főkönyvi kivonatok s hiteles adatok alapján készített átiratunk, melyet a közgyűlés előtt küldöttünk el az üzletvezetőséghez, remélhetőleg meggyőzően felvilágosította a bérlő államvasutakat s az épület várható megvétele esetén az Emke saját helyiségei és tanácskozó terme számára külön fog építeni.

A legnagyobb közvetlen hagyatéka az egyesület fennállása óta **Hagyatékok.** a f. évben érte az Emkét. F. évi márczius 4-én hunyt el Nagyenyedén dióváraljai Miksa Zsuzsánna 69 éves korában, a ki még 1890. márczius 3-án kelt végrendelete szerint: készpénzben, vagyis takarékbetétekben 160.000 K-t hagyott az egyesületnek úgy, hogy az összeg kamatai „Néhai dr. Miksa György jogtudor és Miksa Zsuzsánna alapítványa“ czim alatt szabadon használhatók fel, minden megkötés nélkül, az egyesület Alapszabályszerű céljaira. Dr. Miksa György, ki 1871. jun. 18-án hunyt el 33 éves korában, az örökagyónő öccse volt, tehetséges és képzett jogi szakíró és publicista, kinek életéről, valamint az alapítvány történetéről egyidejűleg külön kiadványban emlékezünk meg. Dr. Miksa György emlékére külön 12.000 K alapítványt tett még 1891. szept. 19-én édesanyja, másodszer férjezett néhai öz. Mangesius Frigyesné, szül. Borberek F á b j á n Mária olyképen, hogy a kamatokat holtig, leánya, Miksa Zsuzsánna haszonélvezi. A haláleset következtében ez összeg esedékessé válván, dr. Müller Jenő nagyenyedi ügyvéd, ottani jogtanácsosunk utján be is folyt az egyesület pénztárába. Miksa Zsuzsánna temetéséről nagy részvét mellett az Emke gondoskodott s a család sírját is méltó emlékekkel jelöli meg. Női hagyakozók voltak még a lefolyt közgyűlési évben: Öz. Hegyi Mihályné, szül. Józsa Eufrozina († 1905. febr. Debreczenben), a ki tekintélyes vagyona örökösévé az Emkét, a Magyar prot. irodalmi társaságot és a Debreczeni ref. collegiumot rendelte. hagyományosokul pedig rokonait és nagyszámu jótékony intézetet, köztük külön az Emkét is 2000 K-ával; öz. Molnár Domokosné, szül. Vinczi Balogh Salome († 1904. július 1. Kolozsvárt, 78 éves korában), a ki végrendeletét még 1899. július 16-án letette az Emkénél s azóta szintén nem változtatott rajta s abban férje, néhai Molnár Domokos p. ü. számvevő emlékére 4000 K-t hagyott olyképen, hogy kolozsvári Deák Ferencz-utczai emeletes háza eladatván, az összeg annak árából elégített ki; befolyt a tavaly elhunyt öz. Vojnics Tivadarné szül. Vojnics Máriától 2000 K. Férfi hagyakozók: Gróf K u u n Géza t. elnök († 1905. ápr. 10. Budapesten) számos hagyományt felsoroló végrendeletében az Emkéről is 1200 K-val emlékezett meg; dr. Serli Sándor († 1904. november 23-án Mohácson) hagyatékának $\frac{2}{3}$ -öd része az özvegy holtig való haszonélvezeti jogával Markos Péter († 1905. január 24-én Debreczenben) 100 korona; dr. Szeinger Ede († 1904. augusztusban Budapesten) hagyatéka még ismeretlen. Korábbi hagyatékokból befolyt: dr. Gebhardt József († 1902. június 6. Budapesten) után 1000 korona; dr. Rajmann Kálmán orvos († 1904. december 1. Budapesten) után 1000 K; Lőrinczy Gyula birtokos († 1899. Magyar-péterlakán) után 200 korona; báró Splényi Antal († Pánádon) hagyatékából dr. Ferencz Ákos dicsőszentmártoni ügyvéd buzgó fáradozásai után 355 koronát sikerült megmenteni. Tíz korona folyt be néhai Veréb Istvánné-Baczonyi Julianna hagyatékában is Debreczenből. Néhai báró Orbán Balázs hagyatéka tíz évi per után megítéltetvén, tövisi ingatlana az idén jó árban, 10.000 K-ért eladott; regále-kötvények eladásából befolyt 1.016 K; a szejkefürdői hagyatéka nézve kiegyezés történt 3.000 K-ában s eként a még életében tett 2.564 K alapítvány 16.580 K-ra növen, kimondatott ez összeg egyharmadának mindaddig tőkésítése, míg az örökagyó eredeti intencziójához képest 20.000 K lesz. Budai Pál kádármester, zentai lakos, 48/49-es honvéd ingatlan hagyatéka az Orsz. honvédegyesülettel egyetértőleg, mely fele-örökös, a kir. közalapítványi ügyigazgatóság által el fog adatni s az összeg feleztetik. Megnyerte az egyesület az első forumnál a néhai B u d a i Sándor-féle hagyatékot is, melyet az oldalági rokonok egy írásjel, egy vessző hiánya miatt kifogásoltak volt. Utóöröklést biztosított az Emkének néhai T a r c s á n y i Ernő czibakházi lakos 7.200 K t érő ingatlanára nézve. A tragikus véget ért M ó r i c z József debreczeni hagyatéka tárgyában, melyet az oldalági örökösök szintén megtámadtak, mert mint katona a siralombházban, a hadbírótság előtt tette meg végrendelezését: közelebbről kerül az első

biróság döntése alá, jogi szakkörök szerint várhatólag kedvezőleg. Összes hagyatéki ügyeinkben Gajzágó Manó ügyvéd, Kolozsvár sz. kir. város tiszti főügyésze a véleményezőnk és központi intézkedőnk.

Évről-évre fogynak az egyesület alapvetői, kik szivökkel ott álltak az egyesület bölcsőjénél s kiknek kidöltével új munkásokat, új apostolokat vár a nemzeti ügy. A múlt Közgyűlés óta hunytak el: **Gyász.** Osdolai dr. gróf K u u n Géza v. b. t. t., főrendiházi tag, az Emke tiszteleti elnöke († 1905. évi április 10-én Budapesten); Gönczruszkai gróf K o r n i s Viktor földbirtokos, alelnök († 1905. évi január 19-én Kolozsvárt); Biró Béla apát-kanonok, pápai praelátus, kolozvári plebános. Directoriumi és Igazgató-választmányi tag († 1905. május 22-én Kolozsvárt); Bágyoni Szabó Sámuel nyugalmazott ref. kollegiumi tanár, a kolozsvári 48—49. honvédegyelet elnöke, Igazgató-választmányi tag, Irodalmi szakosztályunk alelnöke s a balázsfalvi áll. iskolagondnoksági elnöke († 1905. január 1-én); Felsőeöri E ö r y Ernő a Magyar Jelzalog Hitelbank székelőföldi kirendeltségének vezetője, volt Emke jegyző († 1904. november 5-én Dicsőszentmártonban). Igazgató-választmányunk mindenik esetben részvétét megfelelőleg fejezte ki s elhunyt vezetőink és munkatársaink emlékének méltó megörökítése tárgyában intézkedett. Évi-jelentésünk részletezése adja elő az életrajzokat s gróf K u u n Géza tiszteleti elnökről az erzsébetvárosi Közgyűlésen a Választmány megbízásából a t. alelnök-főtítkár tart emlékbeszédet. Elhunytak továbbá: Nagykarolyi gróf K á r o l y i Tibor v. b. t. t., az egyesület egyik legrégebbi alapító tagja; Bethleni gróf Bethlen Miklós ny. főispán, Hunyadvármegyei választmányunk volt elnöke († 1904. december 16-án Budapesten); gróf K u n István az algyógyi székelő földműves iskola ellenőrző bizottságának előadója († 1904. november 21-én Algyógyon); Müller Mihály ügyvéd, Alsó-Fehérvár megye tiszti főügyésze, megyei választmányunk jogtanácsosa s az Emke rendületlen munkatársa és hive († 1904. szeptember 12-én Nagyenyeden, alig 59 éves korában).

A gyász mellett örömben is volt részünk s egyesületünk fennmaradásának és virágzásának az épen az egyik titka, hogy testületi **Üdvözlések.** szellemmel résztveszünk egymás örömeiben és bánatában s a nemzeti eszmén kívül ez is összetart. Már a múlt Évi-jelentésünkben s illetve a közgyűlési elnöki megnyitóban megemlékeztünk dr. H a l l e r Károly t. tagunk negyven éves tanügyi jubileumáról, mely máj. 23-án a Közgyűlés előtt folyt le, a mikor is tisztelgő küldöttségünk nevében Fekete Nagy Béla üdvözölte az ünnepeltet. Tiszteleti tagunk olajképe a Dir. f. évi szept. 12-iki ülésben lepleztetett le, s a Haller-album számára Emke-működése adatait összeállítottuk. A Közgyűlés után mult évi szept. 30-án F e k e t e Gábor kolozsvári kir. Itélőtáblai elnök, Dir -unk ügybuzgó és lelkes tagja tíz éves táblai elnöki működése örömeire és illetve emlékére a kir. Itélőtábla diszközgyűlést tartva, ez alkalomból Igazgató-választmányunk is jegyzőkönyvi határozattal s illetve átirattal üdvözölte az ünnepeltet. Dr. C s e r n á t o n i Gyula kir. tanácsos, tanfelügyelő legrégebbi jegyzőnk, a tanév elején Besztercze-Naszódvármegyéből Kolozsvárra, az egyesület központjára s illetve Kolozsvármegyébe helyeztetvén át: ez alkalommal egyesületünk szintén örömeinek s üdvözlétének adott kifejezést. Egész társadalmi ünneppé nőtte ki magát Szekula Ákos ellenőrünknek, odaadó, lelkes alapítótagunknak és fáradhatatlan propagandista barátunknak jubileuma, melyet a közügyek terén kifejtett tevékenységeért a Ferencz József rend lovagkeresztjével való kitüntetése alkalmával rendezett számára az osztatlan kolozsvári társadalom és közvélemény. A kitüntetés azon alkalomból érte, hogy huszonöt éve áll változatlanul az Adriai biztosító társulat erdélyrészi vezérfelügyelőségének élén, mint főnök, melyet ő szervezett s melyhez való hűsége is mutatja az ő jellemét. A Választmány f. évi apr. hó 12-én melegen üdvözölte s este a „New-York“ szállodában fényesen sikerült közvacsora volt az ő tiszteletére, mely alkalomból a legmesszibb vidékekről, sőt a külföldről is üdvözöltkék. Hasonló, sőt talán még nagyobb méretű üdvözlésben részesült f. évi apr. 17-én R e m é n y i Antal ügyvéd, budapesti jogtanácsosunk s az angol főkonzulátusnak jogi képviselője abból az alkalomból, hogy boldog családi körben friss erőben a 80 ik születése napját ülte. A 48—49-es főhadnagyot, Klapka segédtisztjét és emigránst, a ki a szabadságharcban öt sebet kapott, szakirodalmunk egyik uttörő munkását és a Ferencz József rend lovagkeresztjének tulajdonosát Választmányunk is átiratlag üdvözölte. Ezek voltak a mi keblű, házi ünnepeink.

Mult 1904. évi máj. 28-iki kolozsvári Közgyűlésünk jegyzőkönyve a kiküldött biztosok által hitelesítve s a hozott határozatok végrehajtva vannak. Folyó 1905. évi Közgyűlésünket június 12 ikére pünkösd másodnapjára Erzsébetvárosra tűzte ki a tavalyi Közgyűlés s illetve a vendégszerető meghívó város képviselőtestületével és a helyi Emke-fiókválasztmány elnökségével egyetértőleg az Igazgató-választmány Sepsiszentgyörgy, Brassó, Szamosujvár, Déva, Maros-Vásárhely, Budapest (2 szer), Dés, Torda, Székelyudvarhely, Gyulafehérvár és Nagyenyed után ez a 12 ik vidéki város, melyben Kolozsváron kívül tartjuk a Közgyűlést, melynek meghívóit a Kisküküllővármegyei fiókválasztmány részéről báró Kemény Ákos főispán, elnök és Csató Gábor alispán, alelnök, Erzsébetváros részéről Trajanovits János polgármester, rendező-bizottsági elnök, és az Emke-erzsébetvárosi fiókválasztmánya részéről dr. Isserkutz Győző orsz. képviselő, elnök és Ávedik Lukács főesperes-plebános, alelnök, a Ferencz József-rend lovagja irták alá. I. Apafi Mihály fejedelem városában egy napi kellemes kirándulás lesz a Közgyűlés, melynek tárgysorozatán van a gróf Kun Géza tiszteleti elnök felett tartandó emlékbeszéd s több néptanító megjutalmazása.

Közgyűlés.

Igazgató-választmány üléseit ez évben 51-en látogatták, kilencz-czel többen, mint a tavaly, köztük tizen vidékiek, a kik rendesen feljártak az ülésekre. A Választmány tartott a mult Közgyűlés óta 9 ülést, a nyári szünet kivételével havonként egyet, melyeken 204 fő- és 128 alhatározatot, együtt 332 határozatot hozott, 47-el többet, mint a tavaly. A Választmány ülésein elnökölt: gróf Béli Ákos elnök 3, gróf Kornis Viktor alelnök 1, gróf Teleki Domokos 2 és Fekete Gábor direktoriumi tag 3 ízben. Előadó a t. alelnök főtitkár, pénzügyi kérdésekben a főpénztáros; a jegyzők, u. m. Balogh Károly ref. kollegiumi tanár, dr. Csernátóni Gyula kir. tanácsos, tanfelügyelő, Fekete Nagy Béla városi első tanácsos, polgármester-helyettes, Kovács Dezső ref. kollegiumi tanár és Nagy Károly ref. theol. tanár felváltva végezték teendőiket. Jogügyekben központi tanácsadónk és előadónk: Gajzágó Manó jogtanácsos.

Igazgató-választmány.

A Direktorium tartott 12 ülést s hozott 313 fő- és 154 al-összesen 467 jegyzőkönyvi határozatot, 82-vel többet, mint a tavaly. Ez üléseken elnökölt: gróf Béli Ákos 7, gróf Teleki Domokos 3 és Fekete Gábor 2 esetben. Rendkívüli ülés tartására 2 szer volt szükség. A Direktorium tagjai: a tisztikar, továbbá Biró Béla apát-kanonok, pápai praelátus, főesperes-plebános, báró Feilitzsch Arthur cs. és kir. kamarás, a képviselőház volt alelnöke és Fekete Gábor kir. ítélő táblai elnök voltak.

Direktorium.

Fiókválasztmányaink száma: 1 székesfővárosi, 2 alföldi, 16 erdélyrészi megyei, 7 városi és 34 vidéki (járási) választmány, együtt 60 Ők a központ határozatainak végrehajtói, iskoláink, óvodáink, népkönyvtáraink és dalosköreink felügyelői, véleményadók és javaslatkészítők az előforduló vidéki ügyekben s területükön a tagdíjak behajtói. A fiókok pénztárosaitól 31 esetben 2290 K 47 f folyt be. Az Igazgató-választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavazott Nagy Sándor gyógyszerésznek, a Maros Tordavármegyei — Marosvásárhely városi fiókválasztmány pénztárosának abból az alkalomból, hogy Emke-hatáskörében, 1904. december 7 én már 200 család névmagyarosítását eszközölte. A kolozsvári fiók területén buzgón végzi idevonatkozó hazafias kötelességét a kolozsvári áll. tanítóképezde. Megjegyzendő, hogy az Emke készséggel szolgál utbaigazítással s a bélyeg és más kiadásokat minden névmagyarosítási esetben szívesen fedezi. Munkába vettük a Hunyadvármegyei választmány ujjáalakítását báró Jósika Lajos elnöklete alatt. Besztercze Naszódvármegyei választmányunk titkára, Mihály Gábor 1904. aug. 4 én önkéntesen meglátogatván a temesvári Emke-gyújtó gyárat, erről a legkedvezőbb írásbeli jelentést tette. Az ügyrend alapján a fiókválasztmányok a saját helyi lapjaikban, vagy külön kiadványban számolnak el saját működésökről.

Fiókválasztmányok.

A m. kir. kormány egyes tárczaminiszterei közül előfordult concret esetekben legtöbbet érintkeztünk: a vallás- és közoktatásügyi, földművelésügyi, kereskedelemügyi és belügyminiszterekkel. Dr. Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter mult év szept. havában meglátogatván Kolozsvárt a közoktatásügyi intézményeket, ez alkalommal szept. 27-én a tisztelgő küldöttségek sorában

Kormány és hatóságok.

egyesületünk is testületileg vett részt, gróf Béli Ákos elnök vezetése alatt. A miniszter, mint Igazgató-választmányunk tagja, másnap meglátogatta az Emkét. Az erdélyi magyar egyházi főhatóságokkal folytattuk az eddigi jó viszonyt s örömmel támogattuk a Dmke abbeli törekvését a kormánynál, hogy erdélyi és székely érdekből is egy magyar gör. kel. püspökség állíttassék fel. Törvényhatóságokkal, kir. tanfelügyelőkkel stb. a területükön előforduló konkrét ügyekben úgyszólván naponta érintkeztünk.

A testvér és rokonegyesületek közül állandó összeköttetésben állottunk: a Fmkén, Dmkén és Dkén kívül, az Abauj-Tornavármegyei, Kassai, valamint a Gömör-Kis-Hontvármegyei és Verseczi közművelődési egyesületekkel, Pancsovai G r o m o n Dezső magyar nyelvterjesztő egyesülettel, Marosvásárhelyi Székely Társasággal, mint székely szövetségi központtal, Országos Magyar Szövetséggel. Nemzeti szövetséggel, az Eperjesi Széchenyi körrel és a Pozsonyi Toldy-körrel; érintkeztünk továbbá: a Magyar Tudományos Akadémiával, a Magyar Nemzeti Muzeummal, az Eötvös alappal, a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsával, az Orsz. Irodalmi Szövetséggel, valamint a marosvásárhelyi min. Székely kirendeltséggel és az Orsz. Statisztikai hivattal; ipari ügyekből kifolyólag a Magyar Védő-Egyesülettel, kolozsvári, marosvásárhelyi és brassói Kereskedelmi és iparkamarákkal; közgazdasági szempontból a Kisbirtokosok Orsz. Földhitelintézetével, Magyar Közgazdasági Társasággal; kiadványainkra nézve csereviszonyban állottunk többek közt: a Vörös kereszt egyesülettel, a Transylvániával és Orsz. Alkoholelles egyesülettel. A felvidéki, dunántúli és délnyugatmagyarországi kulturegyesületekkel, mint legnagyobbakkal e nemben, az Igazgató-választmány határozatából folyó évi március hó 22-én Budapesten közös főtitkári értekezletet is tartottunk, melynek főtárgya a képviselőház által 1890 decz. 15-én megszavazott, de maig sem foganatosított nagyszabású kölcsön-sorsjáték együttesen leendő kérelmezése volt. Azon kívül is több közösen érdeklő tárgyat is megbeszéltünk, hangsúlyozván mindenik egyesület a teljes autonomia és önállóság fentartása mellett, az érintkezések szükségét, mely tárgyban Fekete Nagy Béla jegyző, az Emke választmányi ülésében tett javaslatot. Egyik Emke-tag a közművelődési egyesületek egyesítését javasolván, ez iránt elutasítólag határozottunk. Nevezett testvér-egyesületeket Közgyűléseik alkalmával rendszeren üdvözöltük s konkrét esetekben felvilágosításokkal szolgáltunk. A rokon-egyesületek közül a Csángó-magyar egyesület feloszolván, tekintélyes alapvagyonát a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek adta át; ellenben künmaradt csángó testvéreink rendszeren hozzánk fordulnak tanácsért, támogatásért s olykor anyagi segítségért is.

**Testvér- és rokon-
egyesületek.**

Az Igazgató-választmány hatáskörében, megbízásából és előkészítőleg ülést tartott: az Irodalmi szakosztály több ízben a főtitkár elnöklete alatt; a segélyző-bizottság Kozma Ferencz kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő elnöklete alatt f. évi ápr. 11-én; az Emke palota bérlete vagy eladása tárgyában kiküldött bizottság a főpénztáros és Debreczeni Balázs városi főmérnök elnöklete alatt több alkalommal; a Rákóczi-bizottság múlt évi május 1-én; s végül a tisztviselők és hivatalnokok fizetése rendezése tárgyában egy értekezlet gróf Béli Ákos elnöklete alatt f. évi ápr. 10-én. Az „Algyógyi ellenőrző-bizottság“ részéről a helyszínére két ízben, u. m. múlt évi szept. 25. és f. évi február 27-én kiszállottak: Sándor József elnök, Lészai Ferencz kir. tanácsos, földbirtokos, alelnök, Polcz Rezső városi tisztügyi ügyész, L. Sipos Gábor ügyvéd, földbirtokos és Réthi Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő bizottsági tagok. Küldöttségileg, illetve képviselőleg vett részt az egyesület: múlt évi május 8-án Gámán Zsigmond kolozsvári kereskedelmi és iparkamarai titkár 50 éves működésének jubileumán, júniusban a vidéki Emke-népiskolák vizsgálatai ünnepén; október 9-én a bánffy-hunyadi áll. iskolák bokréta-ünnepén; október 28-án a Muzeumok és könyvtárak országos szövetsége Közgyűlésén Temesvárt; f. évi március 22-én a főtitkár Budapesten a közművelődési egyesületek értekezletén; ápr. 16-án három tagu küldöttség a Telepítő és parcellázó bank kolozsvári értekezletén; a főtitkár a Magyar közgazdasági társaság és a Nemzeti szövetség téli felolvasó, illetve vitaülésein. Helyszíni kiszállást tartottak: 1904. jun. 15-én Molnár István levéltáros Magyararkályánban a Mohayné-féle birtok telekkönyvi helyesbítése tárgyában; szept. 26-án Beregszász László főkönyvvezető Székelyudvarhelyre a báró Orbán Balázs-féle Szejke fürdői öröklés tárgyában; október 7-én főtitkár, főpénztáros, Gaál Elek és Gaál Gyula földbirtokosok Magyararkályánban a Mohayné-féle belsőség bérlete és

**Bizottságok, szak-
osztályok, képviselők és helyszíni
kiszállások.**

kijavitása érdekében; nov. 12-én Réthi Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő Vajdahunyadra az Emke-óvó telkének és épületének kicserélése végett; 1904. június 17-én főkönyvvezető Dévára a Hunyadvármegyei választmány tagdíjügyei rendezése tárgyában; aug. 12-én levéltáros Budapestre, 22-én főkönyvvezető Nagyváradra, 1905. márcz. 18. és 20-án a főtitkár Budapestre gyárvizsgálatok tárgyában.

Az Emke egész szellemi és pénzügyi adminisztrációja, a központi és vidéki szervezet életben tartása és kiszolgálása, a különböző kulturális intézmények központi vezetése, a számtalan segélyügynök és más kérdésnek lebonyolítása s e mellett állandóan a további erőgyűjtés Alapszabály szerint az egyesületi iroda, vagyis főtitkári hivatal feladata. E feladat ellátása rendjén a múlt Közgyűlés óta: iktatóra érkezett 1377, kiadatott 1281, együtt 2658 önálló ügydarab; postára adatott vidékre 12.780, helyben 2500, csomag 63, együtt 15.343 darab; írógépen vagy nyomdailag sokszorosított irat szétküldetett 20.000 darab; az iroda állította össze és expedálta a népkönyvtárakat és könyvküldeményeket, küldötte szét a daloskörü felszereléseket stb. Rendes hivatalos órák d. e. 9—12-ig, d. u. 3—6-ig A Közgyűlés, Választmány és Direktorium szolgálatában ez iroda teremtette az egyesület fennállása óta a Részletezés 3-ik oldalán foglalt kimutatás szerint a 3,136.483 K 14 f vagyont; segélyre kiadatott ugyanezen idő alatt 2,100.988 K 31 f, a mi együtt 5,237.471 K forgalom; 1,000.000 K-ára megy az összeg, melyet az erdélyi kis- és gyárpar táplálására az egyesület kincstári és más szállítások útján behozott s előrelátó szerződésekkel és más tőkésítésekkel, melyek részben az örökhatyók kívánságai, — minők az algyógyi székely földműves iskolába, illetve alapítványi birtokba az állam által eddig befektetett 500.000 K, ugyanott a Maroson át Hunyadvármegye által 293.054 K költséggel létesített vashid, mik 15—20 év múlva az egyesületre szállanak, az eredetileg 87.200 K-s Kovács Sándor-alapnak kamatai egy töredékével 200.000 K-ára növelése stb., — egy másik 1,000.000 K vagyon van képzés alatt. Nem tekintve az egyesület kulturális feladatát, mely munkával jár még akkor is, ha a jövedelem nem oly szerencsés, mint az Emkeé vala, csupán pénzügyi szemmel nézve a dolgot: került a fentiekkel szemben az iroda összes személyi rendes kiadása az egyesület fennállása óta 184.747 K 78 f-be, a mi az 5,237.471 K forgalomnak **3,52 %-ka**; szerénytelennek ez az adminisztráció tehát nem mondható. A költségvetés szerint fizetést élveztek az utóbbi időkben: úgy is mint irodafőnök, a főtitkár 4000 K-t, a kezelő hivatalnokok (főkönyvvezető, levéltáros, fogalmazó, s. könyvelő) 6200 K-t, lakbérben a főtitkár 800, a többiek 1500 K-t, együtt összesen 12.500 K-át. Tekintettel pedig az általános fizetésrendezési mozgalomra s arra, hogy a főtitkár fizetése 120 K csekély különbözet hián már nyugdíj (jövő évben telik le az egész szolgálata): az Igazgató-választmány a Részletezés 14-ik oldalán foglalt Határozati-javaslat szerint 2080 K különbözettel, melynek terhére egy írnök beállítása is foglaltatik, a költségvetés idevonatkozó részének felemelését javasolja. A Közgyűlés bölcsességétől függ, hogy azt megszavazza vagy megtagadja; de önérzettel hivatkozhatunk rá, hogy mutasson bárki hasonló testületet, mely aránylag ily olcsón adminisztráltatnék s tisztelettel meghajlunk előtte

K o s s u t h Lajos, az Emke egyik legelső alapítója s azután is állandó figyelemmel kísérője, mindig csodálkozással emlegette, valahányszor erdélyi ember felkereste Turinban, hogy az erdélyi közművelődési egyesület annyira virágzik. „Az én időmben ez lehetett -- mondá -- mert akkor a nemzet nem élt politikailag: de most az egész nemzet politikára adta magát, a társadalmi kérdések -- sajnos -- háttérbe szorultak!“ Látszik ez a folyton-folyvást alakuló újabb és újabb egyesületeken, melyek közül egyik sem tud igazában kifejlődni s fájdalom, látszik testvéregyesületeinken is, melyek mint biztató jelre tekintenek az Emkére, buzdítván velünk a közönöséget, a mit ezennel mi is teszünk. Mert ne higgye senki, hogy valaha a társadalmi közművelődési feladatok megszűnnek, még akkor sem, ha az egész állam magyar s minden ember olvasni és írni tudó volna is. Mert akkor is a közműveltség fenntartására és továbbfejlesztésére oly szükség lesz, mint a közgazdasági fejlődésre általában. Az Emkét támogatván pedig, ne higgye senki, hogy csak az az Emke, a mit itt papirra tehetünk; sőt sokkal inkább az intézmény ereje azon ezer meg ezer imponderabiliákból áll, miket az állam vagy egyház, mint általa megoldhatlan, de ép oly szükséges dolgokat, a társadalomra biz. Tehát előre megállás nélkül, mert az emberiség halad!

Befejezés.